

Dómsmálaráðuneytið
Sölvhólsgata 7
101 Reykjavík

Reykjavík, 12. október 2020

Efni: Umsögn um drög að frumvarpi til breytinga á áfengislögum

Félag atvinnurekenda (hér eftir FA) vísar til draga að frumvarpi til breytinga á áfengislögum sem birtust í samráðsgátt stjórnvalda þann 28. september síðastliðinn.

I. Inngangur

FA hefur sagt álit sitt á áformum um lagasetningu þessa sem birtust í samráðsgátt í lok nóvember í fyrra og jafnframt þeim hluta frumvarpsdraganna sem fjallar um netverzlun og birtur var í samráðsgáttinni í febrúar sl. Við frumvarpssmíðina nú virðist að mjög litlu leyti hafa verið litið til þeirra athugasemda og er því full ástæða til að tíunda afstöðu félagsins ýtarlega á nýjan leik.

Í drögum að frumvarpi dómsmálaráðherra sem felur í sér breytingu á áfengislögum, lögum um verzlun með áfengi og tóbak og jafnframt lögum um aukatekjur ríkissjóðs með síðari breytingum, er lagt til að heimilt verði að starfrækja hér á landi netverzlanir með áfengi, en neytendum hefur um árabil verið heimilt að kaupa áfengi til einkanota af erlendum vefverzlunum. Þá er gert ráð fyrir að smærri brugghúsum, þ.e. sem framleiða minna en 500.000 lítra af áfengi á ári, verði heimilað að selja áfengt öl í smásölu á framleiðslustað.

Tilgangur málsins er einkum sagður sa að tryggja jafnræði milli innlendar og erlendar verzlunar með því að heimila innlenda vefverzlun og að styðja við vöxt og þróun á rekstrarumhverfi smærri brugghúsa. Þetta eru markmið sem FA styður, enda beitir félagið sér fyrir frelsi og jafnræði í viðskiptum og hefur í gegnum tíðina sérstaklega beitt sér fyrir hag minni og meðalstórra fyrirtækja. Félagið ítrekar þó það sem kom fram í fyrrri umsögnum félagsins, að mörgum spurningum er enn ósvarað í tengslum við útfærslu og áhrif umræddra breytinga, og þá sér í lagi hvaða áhrif þær munu hafa á rekstur ÁTVR. Viðleitni höfunda frumvarpsdraganna til að svara ýmsum gagnrýnisatriðum FA dugar því miður í fæstum tilvikum til að skýra málin.

Í greinargerð með drögum vantar þannig ennþá alla ýtarlega greiningu á áhrifum þess á rekstur, afkomu og samkeppnishætti Áfengis- og tóbaksverzlunar ríkisins. Þvert á móti er í 3. kafla greinargerðar draganna sett fram sú alranga fullyrðing að frumvarpið „hrófli ekki við hlutverki Áfengis- og tóbaksverzlunar ríkisins.“ Það hver afdrif þeirrar stofnunar verða og

hvernig henni verður gert að bregðast við breytingum á rekstrarumhverfinu mun hafa mikil áhrif á samkeppni á áfengismarkaði. Þessi skortur á faglegri greiningu á áhrifum frumvarpsins dregur því miður mjög úr trúverðugleika málsins.

Í drögunum er gert ráð fyrir að lagabreytingarnar taki gildi um leið og frumvarpið hlýtur samþykki eftir þinglega meðferð. Að mati FA er mikilvægt að áfengisframleiðendum og innflytjendum sé veittur aðlögunarfrestur, verði frumvarpið að lögum, enda feli frumvarpsdrögin í sér verulegar breytingar á núverandi fyrirkomulagi. Er því lagt til að lagabreytingar taki gildi í fyrsta lagi þann 1. janúar 2022 svo allir aðilar sitji við sama borð fari svo að frumvarpið verði að lögum.

Þá ítrekar félagið að gera þurfi heildarendurskoðun á áfengismarkaðnum, með viðskiptafrelsi að leiðarljósi. Markmið ráðherra um aukið jafnræði og viðskiptafrelsi eru góð og gild, en eins og FA hefur ítrekað bent á, er mikil hætta á að með því að gera breytingar á markaðnum í smábútum og með hálfkáki eins og lagt er til í þessu frumvarpi verði til nýtt ójafnræði og samkeppnishindranir.

II. Jafnræðisregla Evrópuréttarins

Í umsögn sinni um áform ráðherra um þessa lagasetningu, dags. 13. desember 2019, benti FA á að ef ná ætti markmiðinu um jafnræði í verzlun gengi ekki að gefa eingöngu innlendum framleiðendum heimild til að selja áfengi í neytendaumbúðum á framleiðslustað, heldur ættu innflytjendur sambærilegra áfengra drykkja frá löndum Evrópska efnahagssvæðisins þá jafnframt að fá undanþágu frá einkarétti Áfengis- og tóbaksverzlunar ríkisins (ÁTVR) á smásölu áfengis. Að öðrum kosti væri verið að snúa dæminu alveg við og leggja hindranir á sölu vara frá áfengisframleiðendum í öðrum EES-ríkjum umfram sölu á vörum innlendra áfengisframleiðenda. Það telur FA að væri klárt brot á jafnræðisreglu EES.

Í 4. kafla greinargerðar með frumvarpsdrögunum er gerð veikburða tilraun til að svara þessum rökum og er aðalröksemdin sú að um þrónga undanþágu frá einkarétti ÁTVR sé að ræða, auk þess sem vísað er til sambærilegrar lagasetningar í Finnlandi, þar sem smærri brugghúsum var árið 2018 heimilað að selja áfengi í smásölu til neytenda á framleiðslustað.

Þetta álitamál hefur komið til ýtarlegrar skoðunar í öðru aðildarríki EES, þar sem rekin er áfengiseinkasala. Í skýrslu sem unnin var á vegum sánskra stjórnvalda árið 2010 var skoðað hvort til greina kæmi að heimila þarlendum smáframleiðendum á áfengi að selja vörur sínar í

neytendaumbúðum á framleiðslustað.¹ Skýr niðurstaða skýrsluhöfunda (bls. 10) er að það gangi gegn jafnræðisreglu Evrópuréttarins að mismuna þannig innlendum framleiðendum og framleiðendum sambærilegra vara í öðrum ESB-ríkjum, sem ekki hefðu færí á að koma vöru sinni á framfæri með sömu skilyrðum.

Í norrænu ríkjunum, þar sem ríkiseinkasölur eru reknar, er það eingöngu í Færejum og í Finnlandi sem smáframleiðendur hafa heimild til að selja áfengi á framleiðslustað. Færejar eru ekki hluti af EES og þurfa ekki að taka tillit til Evrópuréttarins. Í Finnlandi háttar þannig til að um leið og breyting var gerð á áfengislögum 2018, sem leyfði smáframleiðendum öls að selja framleiðslu sína á framleiðslustað, var almennum verzlunum heimilað að selja m.a. sterkan bjór, allt að 5,5%. Brugghúsum í öðrum ESB-ríkjum var þannig gert kleift að koma vöru sinni á framfæri við neytendur með sambærilegum hætti og innlendum framleiðendum. Finnska dæmið er af þeim sökum ekki tækt sem fordæmi í samhengi þeirra tillagna ráðherra, sem hér eru til umræðu.

Að mati FA er ráðuneytinu ekki stætt á öðru en að bera áform um lagasetningu þessa undir Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) til að fá úr því skorið hvort þetta atriði málsins stenzt jafnræðisreglu Evrópuréttarins. Ef svo ólíklega vill til að ESA telur málið standast EES-samninginn, kemur til skoðunar hvort það stenzt jafnræðisreglu íslenzks réttar, t.a.m. 65. grein stjórnarskrárinnar sem vísað er til í greinargerð frumvarpsins.

III. Jafnræðisregla íslenzks réttar

Í umsögn sinni um lagasetningaráformin lýsti FA miklum efasemdum um að mismunun brugghúsa á grundvelli stærðar stæðist jafnræðisreglu íslenzks réttar. Í greinargerð frumvarpsdraganna er vísað til þess að smærri brugghús hafi á undanförnum árum byggt upp ferðaþjónustu í kringum rekstur sinn og bjóði upp á skipulagðar kynnisferðir um framleiðslustaði gegn gjaldi. Gestir megi hins vegar ekki kaupa áfengi í neytendaumbúðum í smásölu frá brugghúsum og hafi það mætt réttmætri gagnrýni.

FA er reyndar kunnugt um ýmis dæmi þess að ekkert virðist því til fyrirstöðu að kaupa áfengi í neytendaumbúðum af sumum smærri brugghúsum og hafa með sér að heimsókn lokinni, en lárum það liggja á milli hluta. Hér skiptir máli að brugghús, sem lenda ofan þeirra 500.000 lítra marka varðandi framleiðslu á ári, sem tiltekin eru í drögunum, hafa með nákvæmlega sama hætti byggt upp ferðaþjónustu í kringum rekstur sinn og taka á móti fjölda gesta. Vandséð er

¹ Statens offentliga utredningar: *Gårdsförsäljning: Delbetänkande av Utredningen om vissa alkoholfrågor*. SOU 2010: 98

með hvaða rökum eigi að mismuna þeim að þessu leytinu; þau rök er alltént ekki að finna í greinargerð með frumvarpsdrögunum.

FA vekur jafnframt athygli á því að ýmsir innlendir framleiðendur víða um land framleiða sterka drykki og hafa með sama hætti kynnt þá fyrir gestum sínum. Engin rök eru færð fyrir því í greinargerð frumvarpsdraganna af hverju þessir framleiðendur eigi ekki að fá leyfi til að selja vörur sínar á framleiðslustað með sama hætti og þeir sem brugga öl; þar stendur aðeins að það sé „ekki tilætlan frumvarpsins að heimila smásölu sterks áfengis á framleiðslustað.“ Nú er það útbreidd vitneskja að áhrif neyzlu áfengs öls á t.d. lýðheilsu, umferðaröryggi og almannareglu eru sízt vægari en áhrif af neyzlu sterkari drykkja og eru því engin rök sjáanleg fyrir þessari mismunun.

Hægt væri að sjá fyrir sér – að því gefnu að ESA teldi smásoluheimild til innlendra framleiðenda samrýmast Evrópuréttinum – að það væru þá allir innlendir áfengisframleiðendur sem fengju slíka heimild, en hún myndi takmarkast við tiltekið hámark sölu á ársgrundvelli. Mælt var með slíkri takmörkun í skýrslu sænskra stjórnvalda sem áður var vitnað til.

Enginn rökstuðningur er í greinargerðinni fyrir því að heimild til smásölu á framleiðslustað takmarkist við brugghús sem framleiða innan við 500.000 lítra af öli á ári. Slík handahófskennd mörk búa til alls konar óæskilega hvata á markaðnum. Þau útiloka í fyrsta lagi einhverja núverandi framleiðendur, jafnvel þótt þeir séu staðsettir á landsbyggðinni og hafi ekki marga í vinnu, en yfirlýst markmið frumvarpsins er að styðja við áfengisframleiðslu og smærri vinnustaði á landsbyggðinni. Þau hindra sömuleiðis brugghús í að vaxa upp fyrir 500.000 lítra markið, enda missa þau þá væntanlega smásoluheimildina. Þau búa í þriðja lagi til hvata fyrir stærri brugghús að skipta starfsemi sinni á fleiri kennitölur. Þeirri spurningu er ósvarað hvernig eigi að fara með tilvik, þar sem fleiri en einn seljandi/vörumerki samnýta bruggunartæki, en dæmi eru slíks hér á landi. Er 500.000 lítra markið þá bundið við seljandann/vörumerkið eða við framleiðslutækin? Raunar má hugsa sér að verði báðir hlutar frumvarpsins að lögum, þ.e. söluheimild til framleiðenda og heimild til vefverzlunar, komist þeir framleiðendur sem lenda utan þessara handahófskenndu marka framhjá vandamálinu með því að afhenda gestum sínum spjaldtölву og leyfa þeim að kaupa af sér áfengi á netinu sem síðan er afhent samstundis. Þá er vandséð hvaða tilgangi mörkin þjóna í raun. Þannig mætti halda áfram að færa fram rök fyrir því að sleppa þessu órokstudda hámarki.

IV. Netverzlun og áfengisauglýsingar

FA telur einsýnt að samhliða því að heimila netverzlun með áfengi þurfi að endurskoða bann núgildandi laga við áfengisauglýsingum. FA hefur áður fært ýtarleg rök fyrir því að nauðsynlegt

sé að endurskoða auglýsingabannið, einmitt í því skyni að tryggja betur jafnræði innlendra og erlendra áfengisframleiðenda. Staðan í dag er sú að auglýsingar frá erlendum áfengisframleiðendum eru almenningi aðgengilegar á erlendum vefsíðum, í erlendum blöðum og tímaritum sem fáanleg eru hér á landi og á íþróttaleikjum, sem sýndir eru í íslenzku sjónvarpi, en innlendum framleiðendum er er bannað að auglýsa vöru sína.

Í greinargerð frumvarpsdraganna er raunar fjallað ágætlega um þetta ójafnræði milli innlendar og erlendar verzlunar og hversu höllum fæti innlendir áfengisframleiðendur hafa staðið gagnvart erlendi samkeppni enda sé það staðreynd að íslenzkir neytendur kaupi hlutfallslega meira af erlendum áfengistegundum en íbúar nágrannalanda okkar gera. Helzta ástæðan fyrir því er sögð vera umrætt auglýsingabann enda hafi erlendir áfengisframleiðendur greiðan aðgang að íslenzkum neytendum í gegnum auglýsingar á meðan slíkt stendur ekki íslenzkum framleiðendum til boða. Í greinargerðinni eru færð sterk rök fyrir afnámi auglýsingabanns, en þó tekið skýrt fram að frumvarpið nái ekki til þess! Þetta er mikil þversögn að mati FA og er ekki rökstutt af hálfu ráðuneytisins af hverju ekki sé ástæða til að stíga það skref á sama tíma og netverzlun með áfengi er heimiluð.

Að mati FA þyrfti afnám auglýsingabanns að sjálfsögðu að fylgja því að innlend netverzlun með áfengi yrði heimiluð, til þess að jafna þessa stöðu. Myndi það skjóta afskaplega skökku við að íslenzkum fyrirtækjum yrði leyft að starfrækja netverzlun án þess að mega segja íslenzkum neytendum frá því að slík þjónusta stæði þeim til boða eða þá að veita upplýsingar um þær vörur sem er að finna í netverzluninni.

Þá er önnur hlið á þessu máli sem FA hefur áður bent á í tengslum við tillögur um að afnema einkarétt ÁTVR á smásölu áfengis. Félagið hefur fært fyrir því rök að fáar öflugar verzlunarkeðjur á matvörumarkaði, þar sem sampjöppun er meiri en í nokkru öðru Evrópulandi, myndu sjálfkrafa öðlast mjög sterka stöðu í smásölu áfengis og halda eigin innflutningi að neytendum. Til að jafna stöðu smásolu- og heildsölustigins væri nauðsynlegt að áfengisinnflytjendur og -heildsalar ættu þess kost að auglýsa vörur sínar.

Umrædd rök eiga ekki síður við í þessu máli, þótt í þessu tilfelli sé rætt um að heimila netverzlun en ekki hefðbundna smásölu með áfengi. Með tilliti til tækniframfara er ljóst að skilin milli netverzlunar og hefðbundinnar smásölu verða sífellt óskýrari. Hlutur netverzlunar í almennum vörviðskiptum fer hratt vaxandi og heimsfaraldur kórónuveirunnar flýtir þeirri þróun. Eins og farið var yfir í fyrri umsögn FA verður að ætla að þegar búið væri að heimila netverzlun með áfengi myndu stóru verzlunarkeðjurnar umsvifalaust öðlast þar sterka stöðu. Stærsta matvörukeðja landsins hefur þegar staðfest að hún muni hefja netverzlun með áfengi, verði frumvarpsdrögin að lögum. Alþjóðlega verzlanakeðjan Costco starfrækir eigin áfengisheildsölu og fram hefur komið að hún hefði væntanlega áhuga á að selja eigin

innflutning í netverzlun (þótt það myndi kannski ekki stuðla að því að auka hlutdeild innlendra vara á markaðnum).

Það liggur beint við að matvöruverzlanir muni starfrækja netverzlanir með áfengi, þar sem neytendur geti pantað og greitt vörur og sótt þær svo í viðkomandi matvöruverzlun um leið og þeir kaupa inn fyrir heimilið. Matvöruverzlanir gætu jafnvel sett upp nettengd tæki í verzlunum, þar sem viðskiptavinir myndu panta, greiða og sækja í sömu ferð. Slíkra tækja væri jafnvel ekki þörf ef neytendur gætu notað sín eigin snjalltæki til að panta og greiða á staðnum. Slíkt fyrirkomulag væri til mikilla þæginda fyrir neytendur, sem jafnframt myndu spara sér sendingarkostnað. Hins vegar liggur þá í augum uppi að endurskoða þurfi löggjöfina um áfengisauglýsingar til þess að jafna stöðu stóru matvörukeðjanna og keppinauta þeirra.

Þessum veigamikla þætti í gagnrýni FA á lagasetningaráformin er ekki svarað með neinum hætti í greinargerð með hinum nýju frumvarpsdrögum eða tekið tillit til þessara sjónarmiða í mati á áhrifum frumvarpsins. Hefur sjaldan átt betur við að segja að nú setji menn kíkinn fyrir blinda augað.

Önnur leið til að jafna stöðu matvöruverzlana og keppinauta þeirra væri að tiltaka lágmarksafhendingarfrest í lögunum. Væri t.d. ein leið að tiltaka sérstaklega í ákvæðinu um vefverzlunarleyfi að vara afhendist ekki fyrr en 24 tímum eftir pöntun. Með slíku orðalagi væri búið að skerpa skilin milli netverzlunar og hefðbundinnar smásölu á áfengi. Sú takmörkun á afhendingartíma, sem er að finna í 4. grein frumvarpsins og er í greinargerð sögð eiga að koma í veg fyrir að fólk panti sér áfengi á netinu á síðkvöldum, þjónar ekki slíkum tilgangi.

V. Greining á áhrifum – hvað verður um ÁTVR?

Líkt og kemur fram hér að framan vekur athygli hversu veigalítill umfjöllun er í skjalinu um áhrif fyrirhugaðra breytinga á rekstur ÁTVR. Með því að heimila brugghúsum sölu á framleiðslustað verða til tugir smásöluverzlanir, sem selja áfengan bjór í samkeppni við ÁTVR. Reynt er að gera lítið úr þeim áhrifum í greinargerð frumvarpsins og látið skína í að salan verði aðallega til ferðamanna auk þess sem brugghús séu „almennt utan alfaraleiðar og fjarri verslunarkjörnum þar sem verslanir Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins eru staðsettir.“ Það verður þó ekki séð að ákvæði frumvarpsins komi í veg fyrir að hinir smærri í hópi smáframleiðenda, svokallaðar bruggkrár (brewpubs) sem þurfa oft ekki mikið pláss fyrir framleiðslu sína, komi sér fyrir í alfaraleið eða í verzlanakjörnum þar sem verzlanir ÁTVR eru fyrir og selji vörur sínar þar í neytendaumbúðum. Slík þróun á sér raunar stað í ýmsum nágrannalöndum Íslands.

Það blasir jafnframt við að bæði innlendir framleiðendur og innflytjendur áfengis munu stórauka sölu í gegnum netverzlanir, gangi áform frumvarpsdraganna eftir. Stígi matvöruverslanir inn á þennan markað, eins og telja verður yfirgnæfandi líkur á, mun draga

hratt úr sölu í ÁTVR. Ekki verður séð að neitt sé því til fyrirstöðu að netverzlanir keppi í verði við ÁTVR, sem að óbreyttum lögum hefur engin úrræði til að bregðast við slíkri samkeppni, en álagning stofnunarinnar er bundin í lög. Raunar verður ekki séð að með þessum breytingum eigi ÁTVR sér rekstrargrundvöll.

Í frumvarpsdrögunum er lagt til að innlend vefverzlun verði heimiluð. Það liggur þó fyrir að ÁTVR hefur nú þegar heimild til þess að starfrækja netverzlun hér á landi og afhenda neytendum upp að dyrum. Í skjalið vantart alla umfjöllun um hvernig ÁTVR er ætlað að bregðast við samkeppni í netverzlun, sé það á annað borð vilji löggjafans að efla netverzlun til þægindaauka fyrir neytendur.

Þá liggur beinast við að ætla að sömu vörur muni standa neytendum til boða í verzlunum ÁTVR og í vefverzlunum einkaaðila. Sé mikil eftirspurn eftir ákveðinni vöru er ekkert sem kemur í veg fyrir að viðkomandi framleiðandi eða innflytjandi hækki verð vörunnar í verzlunum ÁTVR en haldi því óbreyttu í sinni eigin vefverzlun í þeim tilgangi að hvetja neytendur til að kaupa vöruna frekar í vefverzlun fyrirtækisins en í Vínþúðum ÁTVR.

Að mati FA þyrfti að gera mun betri grein fyrir því hvaða áhrif fyrirhugað frumvarp muni hafa á rekstur ÁTVR, hvernig stofnuninni er ætlað að bregðast við samkeppni og hver væru eðlileg næstu skref að mati ráðherra, fari svo að rekstur stofnunarinnar standi ekki undir sér. Fari svo að ÁTVR skili viðvarandi taprekstri á næstu árum, mun ríkissjóður þá hlaupa undir bagga líkt og hann hefur gert t.d. í tilviki Íslandspósts eða verður stofnunin lögð niður?

VI. ÁTVR og samkeppnissjónarmið

Einkaréttur ÁTVR til þess að selja áfengi í smásölu er heimilaður á grundvelli lýðheilsusjónarmiða sem talin eru réttlæta frávik frá undanþágureglum ESB/EES réttar enda sé áfengi ekki venjuleg neyzzluvara líkt og er rakið í greinargerð frumvarpsdraganna. Með frumvarpinu sem hér er birt í drögum er verið að heimila innlenda vefverzlun og smásölu áfengisframleiðenda á eigin framleiðslu en hægt er að færa rök fyrir því að með málinu sé íslenzka ríkið í raun að hafna því að einkaréttur ÁTVR á sölu áfengis byggi á lýðheilsusjónarmiðum og þar með sé forsendan fyrir einkarétti ÁTVR brostin. Að mati FA verður ekki bæði haldið og sleppt í þessum efnum. Verði frumvarpið að lögum hlýtur að vera óumflýjanlegt að einkaréttur ÁTVR í smásölu verði afnuminn enda stenzt einokun ríkisins á sölu áfengis í hefðbundinni smásölu á grundvelli lýðheilsusjónarmiða þá enga skoðun.

Verði málið að lögum er ÁTVR heimilt að starfrækja vefverzlun sem er í beinni samkeppni við vefverzlanir í eigu einkaaðila en heldur jafnframt einkaréttarheimild sinni til sölu áfengis á smásölumarkaði. Þannig er í rauninni orðinn til einkaréttarhluti og samkeppnishluti innan ÁTVR líkt og hjá ýmsum öðrum ríkisstofnunum. Sú staða útheimtir ýtarlegar reglur um

samskipti einkaréttar- og samkeppnishluta og eftirlit með því að farið sé eftir þeim reglum. Í frumvarpsdrögnum er hvergi minnzt á það hvernig tryggja skuli að ekkert fé fari frá einkaréttarhluta ÁTVR til samkeppnisrekstrar líkt og t.d. Íslandspóstur hefur orðið uppvís að. Brýn þörf er á því að skýrt regluverk sé í kringum samkeppnisrekstur ÁTVR.

Í greinargerð frumvarpsdraganna er framangreindri gagnrýni FA, sem einnig var sett fram í fyrra umsögn félagsins, svarað með því að segja að reglugerðarheimild til handa ráðherra hafi verið styrkt og ráðherra geti því sett nánari reglur um „framangreind atriði“, en í þeirri upptalningu er m.a. eftirlit með samkeppnisháttum ÁTVR. Af orðalagi reglugerðarheimildarinnar eins og ákvæðið er sett fram í 3. grein frumvarpsdraganna er þó ekki hægt að ráða að ráðherra verði heimilað að setja reglur um eftirlit með samkeppnisháttum ÁTVR, enda heyrir stofnunin ekki undir dómsmálaráðuneytið.

VII. Samkeppnisstaða innlendra framleiðenda og innheimta áfengisgjalds

Önnur meginbreyting á áfengismarkaði, sem FA hefur ítrekað bent á að þurfi að fylgja breytingum á fyrirkomulagi smásölu, er breytt innheimta áfengisgjalds. Ekki eru í frumvarpsdrögnum nein ákvæði til að bregðast við kröfum innlendra framleiðenda um lækkun áfengisgjalds, en ætla má að sú aðgerð myndi styðja mjög við rekstur minni fyrirtækja í greininni.

Áfengisskattar á Íslandi eru þeir hæstu í Evrópu og vandfundið það ríki heims, sem leggur hærri skatta á áfenga drykki. Í tilviki bjórs getur áfengisgjald numið tæplega helmingi af útsöluverði vörunnar. Í tilviki sterks áfengis getur hlutfallið verið um eða yfir 70%. Áfengisgjaldið þarf iðulega að greiða til ríkissjóðs áður en nokkrar tekjur af vörunni eru komnar í kassann og gefur auga leið hvaða áhrif slíkt hefur á sjóðstreymi og rekstrarhæfi jafnt framleiðenda og innflytjenda áfengis. FA hefur um langt árabil hvatt til þess að þessi skattpíningarstefna yrði endurskoðuð.

Jafnvel þótt fjárhæðir áfengisgjalda yrðu ekki endurskoðaðar, eru til leiðir til að draga úr neikvæðum áhrifum áfengisgjaldsins á rekstur og rekstrarhættu með því að færa innheimtu þess til samræmis við innheimtufyrirkomulag virðisaukaskatts. FA minnir í því efni á erindi, sem félagið sendi fjármála- og efnahagsráðuneytinu 23. mars síðastliðinn og inniheldur slíkar tillögur. Ráðuneytið hefur ekki svarað erindinu. FA hvetur dómsmálaráðherra til að taka málið upp við fjármálaráðherra, hafi hún áhuga á að styrkja stöðu innlendra áfengisframleiðenda. Erindið er fylgiskjal með umsögn þessari.

VIII. Eftirlit

Í frumvarpsdrögnum er hvergi vikið að eftirliti með þeim sem munu starfrækja netverzlun með áfengi og óhjákvæmilegum kostnaði sem því mun fylgja. Í skjalinu er ekki útlistað hver

muni hafa eftirlit með því að áfengi sé ekki sýnilegt á starfsstöð leyfishafa og að viðtakandi sé krafinn um sönnun á aldri en slíkt eftirlit er óþarf í dag þar sem öll sala er á hendi ÁTVR. Eins og áður segir er ekki heldur tekið fram hver eigi að hafa eftirlit með samkeppnisháttum ÁTVR, þegar stofnunin verður komin í beina samkeppni við einkaaðila. Með málinu eru lagðar til breytingar sem munu án vafa leiða til mikils eftirlits og aukins kostnaðar. Ekkert er heldur tekið fram í drögunum um hver eigi að bera þann kostnað eða hvernig gjaltdöku vegna eftirlitsins skuli háttar.

Þá er jafnframt ekki hægt að ráða af lestri greinargerðar með málinu hvaða reglur muni gilda um vöruframboð og framsetningu í vefverzlunum með áfengi. Í núverandi vörvalsreglum ÁTVR eru gerðar miklar kröfur til umbúða og áletrana, gerðar vörunnar og eiginleika hennar. Samkvæmt vörvalsreglunum tekur ÁTVR ekki við vörum ef texti eða myndmál hvetja til áfengisneyzlu, innihalda gildishlaðnar og ómálefnalegar upplýsingar, brjóta í bága við almennt velsæmi eða fela í sér happdrætti eða tilboð eða geta talizt söluhvetjandi að öðru leyti. Enn er allsendis óljóst hvort vefverzlanir með áfengi muni lúta sömu reglum og ÁTVR hvað varðar markaðssetningu og framsetningu áfengis. Skýrleiki í þeim efnunum er þó nauðsynlegur til þess að aðilar á áfengismarkaði viti hvar þeir standa í þessum efnunum.

Ofangreindum athugasemdum FA varðandi eftirlitsþáttinn, sem einnig voru settar fram í fyrri umsögn, er svarað í greinargerð ráðuneytisins með því að reglugerðarheimild ráðherra hafi verið styrkt, án nokkurrar efnislegrar umfjöllunar. Spurningunni um fjármögnun eftirlitsins og hvernig staðið verður að mögulegri álagningu eftirlitsgjalda er einnig ósvarað.

IX. Að lokum

Félag atvinnurekenda ítrekar þriðja sinni að það fagnar áformum ráðherra um lagabreytingar í þágu jafnræðis og samkeppni, en undirstrikar jafnframt að mörgum spurningum um málið er enn ósvarað.

Af framantöldum og fyrri athugasemdum félagsins má ráða að FA telur skynsamlegast að ráðast í heildarendurskoðun á rekstrarumhverfi áfengisframleiðslu og -verzlunar á Íslandi, þ.m.t. söluþyrirkomulagi, reglum um auglýsingar og markaðssetningu, fjárhæð áfengisgjalda og fyrirkomulagi innheimtu þeirra, með jafnræði og viðskiptafrelsi að leiðarljósi. Hætt er við að breytingar, sem eingöngu beinast að þróngu sviði án þess að hafa heildarmyndina í huga, skapi ný vandamál varðandi jafnræði, samkeppni og rekstrarhæfi fyrirtækja á þessum markaði. FA getur því ekki mælt með því að frumvarpsdrög þessi verði lögð fram óbreytt sem frumvarp á Alþingi og telur að leggja þurfi mun meiri vinnu í málið.

FA lýsir sig reiðubúið að koma að frekari vinnu ráðuneytisins og mögulega fleiri ráðuneyta við viðtæka endurskoðun á lagaumhverfi áfengismarkaðarins. Félagið áskilur sér rétt til að koma

á framfæri frekari athugasemdum á síðari stigum málsins og er að sjálfsögðu reiðubúið að funda með ráðuneytinu.

Virðingarfyllst,

Ólafur Stephensen
framkvæmdastjóri FA

Fylgiskjal: Erindi FA til fjármálaráðherra 23. mars 2020